

EINDRAPPORTAGE

Programmamanager en algemeen inhoudelijk projectleider	: Dr. Henk Smeijsters, lector KenVaK, Hogeschool Zuyd
Projectleiders	: Julie Kil MSc, MDATh, SRDATh, drs. Han Kurstjens, Jaap Welten, MDTh, SRDTh, CP, ECP, Gemmy Willemars MATh, SRATh, docenten van de Hogeschool Zuyd en Hogeschool Utrecht
Titel RAAK programma	: Innovatieprogramma Beroepsontwikkeling Vaktherapeuten in Justitiële Jeugdinrichtingen en de Gesloten Jeugdzorg (SIA nummer 2008-6-10P / projectnummer Z 30311)
RAAK subsidieperiode	: 1 september 2008 tot 31 oktober 2010
Feitelijke startdatum	: 1 september 2008
Rapportage periode	: 1 september 2008 tot 31 oktober 2010
Rapportage datum	: 31 januari 2011

Inhoudsopgave

1. Planning.....	3
2. Resultaten.....	5
2.1 Programmamanagement en overlegvormen.....	5
2.2 Overkoepelend kader voor alle vaktherapieën in de JJI en GJ	6
2.3 Overkoepelend werkmodel.....	6
2.4 Overkoepelende interventietheorie en systematic review.....	7
2.5 Ontwikkelde interventies	7
2.6 Ontwerp design voor toepassing.....	9
2.7 Keuze en ontwikkelde evaluatie-instrumenten	9
2.8 Ontwerp procesevaluatie.....	10
2.9 Organisatie proces- en effectevaluatie.....	10
2.10 Toepassing en evaluatie interventies	10
2.11 Indienen Erkenningscommissie Ministerie van Justitie	12
3. Kenniscirculatie	13
3.1 Producten (documenten).....	13
3.2 Presentaties en workshops (buiten de tussentijdse overleggen in de projectgroepen) .	14
3.3 Synergie	18
3.4 Bereik.....	18
3.4.1 Studentparticipatie	18
3.4.2 Docentparticipatie	19
3.4.3 De opbrengst voor de betrokken lectoren	20
4. Status21	
5. Best practices	25
6. Leermomenten	28

---

7. Deelnemers	30
Bijlage 1: Samenvatting resultaten RAAK project Vaktherapie in de JJI en GJ.....	33
Bijlage 2: Programma Symposium Vaktherapie in de JJI en GJ tijdens Kennis in Bedrijf 18 november 2010 Hogeschool Zuyd	35

1. Planning

Uit de RAAK aanvraag d.d. 1 juni 2008:

Kenniscirculatie & Kenniscreatie

Activiteiten Fase 1

- *Inventariserend onderzoek*: systematisch beschrijven hoe er gewerkt wordt
- *Ontwikkelingsgericht onderzoek*: de interventie innoveren op basis van de resultaten van het inventariserend onderzoek en aanvullende kennisbronnen uit literatuur en onderzoek

Beoogde resultaten Fase 1

Een systematische beschrijving van de huidige behandelmethoden per medium:

- Beeldend
- Dans-beweging
- Drama
- Muziek
- Psychomotorisch

En een ideaaltypische beschrijving van de nieuwe behandelmethoden:

- Beeldend
- Dans-beweging
- Drama
- Muziek
- Psychomotorisch

In dit verband worden ook de volgende doelstellingen nagestreefd:

- Toepassing PICO systematiek in de praktijk van de instellingen
- Regionale en landelijke communities of practice tussen de instellingen ontwikkelen en de afzonderlijke instellingen laten uitgroeien tot lerende organisaties

Activiteiten Fase 2

- *Implementatie/procesonderzoek*: onderzoeken hoe de nieuwe behandelmethoden geïmplementeerd kunnen worden, de behandelmethoden implementeren zoals bedoeld en het proces van implementatie volgen
- *Onderzoek doeltreffendheid*: de uitkomsten van de nieuwe behandelmethoden registreren en vergelijken met de doelstellingen
- *Op basis van het voorgaande de best practices definitief vaststellen*

Beoogde resultaten Fase 2

- Vernieuwde vaktherapeutische praktijk
- Kwalitatieve en kwantitatieve data die uitsluitsel geven over de doeltreffendheid van de behandelmethoden
- Definitieve beschrijving van minimaal 5 doeltreffende best practices

Kenniscirculatie, Dissiminatie, Borging Duurzaamheid

Activiteiten Fase 3

- Verspreiden van de definitieve best practices naar de deelnemende instellingen, de andere Justitiële Jeugdinstellingen, inrichtingen voor Gesloten Jeugdzorg, overheidsinstellingen en maatschappelijke instellingen die zich met jeugdcriminaliteit bezig houden, hogescholen
- Kennisinnovatie blijvend in de organisatie en de netwerken verankeren

Beoogde resultaten Fase 3

- Twee artikelen, boek, websites, presentaties (instellingen, hogescholen, verenigingen, congressen)
- Toepassing PICO systematiek in de praktijk van de instellingen
- Binnen de instellingen, regionaal en landelijk functionerende communities of practice

Kennisimplementatie

Activiteiten Fase 4

- Implementeren van de definitieve best practices in de deelnemende instellingen en andere Justitiële Jeugdinstellingen en inrichtingen voor Gesloten Jeugdzorg
- Toepassen van de definitieve best practices in het onderwijs

Beoogde resultaten Fase 4

- Vernieuwde praktijk
- Vernieuwd curriculum

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de gerealiseerde resultaten.

2. Resultaten

2.1 Programmamanagement en overlegvormen

- Bij de start van het project heeft overleg plaatsgevonden tussen de pilotgroep die gewerkt heeft voorafgaand aan het RAAK project en de projectleiders van het RAAK project met als doel:
  - kennismaking
  - overdracht resultaten en werkwijze van pilotonderzoek
  - uitwisselen ervaringen
  - opstellen werkmodel voor Fase 1

- Er heeft maandelijks mondeling en/of schriftelijk overleg plaatsgevonden tussen de algemeen projectleider en de projectleiders van de mediumprojectgroepen met als doel:
  - coaching
  - procesbewaking
  - bespreken resultaten
  - plannen verdere acties
  - personele bezetting

- Er heeft wekelijks of tweewekelijks mondeling en/of schriftelijk overleg plaatsgevonden tussen de projectleiders en de leden van de mediumprojectgroepen met als doel:
  - verder expliciteren en feedback geven over interventies op de eigen werkplek
  - uitwisselen ervaringen over werken met werkmodel Fase 1
  - toewerken naar consensus based interventies
  - procesevaluatie tijdens Fase 2
  - kwalitatieve data-analyse tijdens Fase 2

- Er heeft enkele keren mondeling en/of schriftelijk overleg plaatsgevonden tussen de mediumprojectgroepen en de second circle van belangstellenden (vaktherapeuten van instellingen die niet officieel RAAK deelnemer zijn) met als doel:
  - voorleggen en laten meelesen van de resultaten van de mediumprojectgroepen

- Er hebben meerdere onderzoeksconferenties plaatsgevonden waaraan de vaktherapeuten, directeuren en onderzoekers van de betrokken instellingen en de projectleiders deelnamen met als doel:
  - evalueren van de stand van zaken wat betreft de ontwikkelde interventies in Fase 1
  - plannen van het toepassen van de interventies in Fase 2
  - ontwerpen van de proces- en effectevaluatie in Fase 2

- Er heeft meerdere malen mondeling en schriftelijk overleg plaatsgevonden tussen de leden van de stuurgroep. Tijdens dit overleg zijn afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheid van individuele leden van de stuurgroep voor:

- de bemensing van de mediumprojectgroepen
  - het bewaken van de voortgang in de instellingen
  - het invullen van de urenstaten door kenniskringleden, studenten en overige docenten, vaktherapeuten in de instellingen
  - de financiële administratie
  - het indienen van de interventies bij de Erkenningscommissie van het Ministerie van Justitie
- Er heeft meerdere malen mondeling en/of schriftelijk overleg plaatsgevonden tussen de algemeen projectleider en de leden van de wetenschappelijke adviesraad en de externe adviseurs met als doel:
    - evalueren van de voortgang van het werken aan het werkmodel en de vorm die de interventies moeten aannemen
    - ontwikkelen van de overkoepelende interventietheorie
    - uitvoeren van de systematische review
    - ontwerpen van de proces- en effectevaluatie in Fase 2
  - De Federatie Vaktherapeutische Beroepen (FVB) en de daartoe behorende beroepsverenigingen zijn geïnformeerd en leden van de federatie hebben deelgenomen als belangstellende mee-lezer. Met het *Tijdschrift voor Vaktherapie* van de FVB is de afspraak gemaakt dat in totaal 5 artikelen over dit project zullen verschijnen. Op 1 november 2010 zijn 4 artikelen verschenen. Het vijfde verschijnt in nummer 2 in 2011.

2.2 Overkoepelend kader voor alle vaktherapieën in de JJI en GJ

Aan het RAAK project ging een pilotonderzoek vooraf, gefinancierd door het Ministerie van Justitie. Het pilotonderzoek had als doel overkoepelend voor alle vaktherapieën kerngebieden, kenmerken van de vaktherapeutische interventies te bepalen, de eerste aanzet tot een interventietheorie te ontwerpen en door middel van een review resultaten van effectonderzoek te verzamelen. De resultaten van het pilotonderzoek zijn in mei 2009 gepubliceerd onder de titel: *Vaktherapie in de Justitiële Jeugdinrichtingen en de Gesloten Jeugdzorg. Kaderdocument voor alle vaktherapieën*.

Dit document vormde de opstap naar het RAAK project. Voor de publicatie heeft de overdracht plaatsgevonden van de kennis vergaard tijdens het pilotonderzoek naar de RAAK mediumprojectgroepen. De onderzoekers van het pilotonderzoek en de mediumprojectleiders van het RAAK project hebben onder leiding van de algemeen projectleider in september en oktober 2008 de resultaten van het pilotonderzoek besproken en geëvalueerd met het oog op de te ontwikkelen interventies per medium (dramatherapie, muziektherapie, beeldende therapie, danstherapie, psychomotorische therapie).

2.3 Overkoepelend werkmodel

Voor het inventariseren en ontwikkelen van de bestaande praktijk en van daaruit consensus based practices per medium is een werkmodel ontwikkeld dat richting heeft gegeven aan het werk van de mediumprojectgroepen.

Dit werkmodel is ontworpen door de algemeen projectleider in overleg met:

- de deelnemers van het pilotonderzoek dat voorafging aan het RAAK project
- de projectleiders van de mediumprojectgroepen
- de onafhankelijke externe adviseurs
- de wetenschappelijke adviesraad

2.4 Overkoepelende interventietheorie en systematic review

Door de algemeen projectleider is in samenwerking met de wetenschappelijke adviesraad, de onafhankelijke externe adviseurs, de mediumprojectleiders en mediumprojectleden een interventietheorie ontwikkeld die beschrijft wat de essentie is van de vaktherapeutische interventie en wat de meerwaarde is van vaktherapie in het werkveld justitiële jeugdinrichtingen en gesloten jeugdzorg. Door middel van de interventietheorie geven vaktherapeutische professionals aan welk verklaringsmodel zij hanteren ten aanzien van het ontstaan van delinquent gedrag en op welke hiermee samenhangende psychische en sociale kerngebieden, stoornissen en dynamisch criminogene factoren zij door middel van hun handelingsgerichte en ervaringsgerichte vaktherapeutische interventies in staat zijn invloed uit te oefenen. De interventietheorie vormt de theoretische basis voor de door de mediumprojectgroepen ontwikkelde consensus based interventies per medium.

Als voeding voor de mediumprojectgroepen en met het oog op indienen bij de Erkenningscommissie van het Ministerie van Justitie is een systematic review van onderzoek in binnen- en buitenland uitgevoerd. De gevonden onderzoeken zijn ingedeeld naar kerngebied en medium en ingeschaald op kwaliteit.

2.5 Ontwikkelde interventies

Activiteiten en resultaten voor de interventies beeldende therapie, dans-bewegingstherapie, dramatherapie en muziektherapie liepen gelijk op. Zij worden hier samengevat.

• Activiteiten Fase 1

- *Inventariserend onderzoek*: er is door de vaktherapeuten systematisch beschreven hoe zij in de eigen instelling werken. Dit gebeurde onder meer doordat de projectleiders de vaktherapeuten geïnterviewd hebben, de vaktherapeuten een schriftelijk verslag van hun werkzaamheden hebben gemaakt en de vaktherapeuten onderling de interviews en schriftelijke verslagen geanalyseerd hebben.
- *Ontwikkelingsgericht onderzoek*: op basis van de resultaten van het inventariserend onderzoek, aanvullende kennisbronnen uit de vakliteratuur en onderzoek hebben de vaktherapeuten in communities of practice onder leiding van de projectleider van de kenniskring, in een kritische dialoog met elkaar, in groepsinterviews, Delphi-rondes en in co-creatie consensus based best practices ontwikkeld. Dit wil zeggen dat interventies tot stand zijn gekomen waarover zij het op papier eens zijn. De diverse concepten zijn mondeling en schriftelijk voorgelegd aan belangstellende meelezers (vaktherapeuten van andere instellingen) en door hen van feedback en aanvullingen voorzien.
- Bij het zoeken naar nieuwe kennis werd gebruik gemaakt van de heuristiek van *evidence based practice* (Toepassing PICO systematiek). Passende denkkaders en

relevante literatuur zijn gezocht, geëvalueerd en geïntegreerd. Er heeft een combinatie plaatsgevonden eigen praktijkkennis, collegiaal overleg, specifieke vakkennis en theoretische vakkennis. Mediumprojectleden en mediumprojectleider hebben theoretische kennis gezocht in de nationale en internationale vakliteratuur (tijdschriften, boeken, internet en scripties).

- Er zijn regionale en landelijke *communities of practice* tussen de instellingen tot stand gekomen. Elke mediumprojectgroep fungeerde als community of practice van de bij het project betrokken instellingen. De belangstellende meelezers waren afkomstig van andere instellingen. Tijdens groepsinterviews en op conferenties zijn vaktherapeuten van verschillende instellingen bij elkaar gekomen en vond er uitwisseling plaats van ervaringskennis en theoretische vakkennis.

- **Resultaten Fase 1**

- Een systematische beschrijving van de huidige behandelmethoden per werkplek
- Een uitgebreide ideaaltypische beschrijving van de nieuwe behandelmethode in de vorm van een naslagwerk
- Een uit het naslagwerk afgeleide praktische handleiding voor de nieuwe behandelmethode die door vaktherapeuten toepasbaar is in de praktijk

- **Betrokken instellingen Fase 1**

Beeldende therapie

- St. O.G. Heldring, Zetten
- Rentray, Eefde
- Belangstellenden van andere instellingen: Groot Batelaar Arnhem

Dans-bewegingstherapie

- De Hondsborg, Oisterwijk
- St. O.G. Heldring, Zetten
- Den Hey-Acker, Breda
- Rentray, Rekken / Lelystad
- 's Heerenloo, kwadrant/Emaus
- Accare, Assen

Dramatherapie

- St. O.G. Heldring, Zetten
- Jongerenhuis Harreveld, Harreveld
- Rentray, Eefde
- Belangstellenden van andere instellingen: De Rooyse Wissel, Horizon-Jeugdzorg, Grote Beek, Accare, Doggershoek

Muziektherapie

- Stichting Jeugdzorg St. Joseph (JJI Het Keerpunt & Icarus), Cadier en Keer
- Den Hey-Acker, Breda
- De Sprengen, Zutphen
- Belangstellenden van andere instellingen: Doggershoek (Den Helder), Rentray (Eefde), Bascule (Duiwendrecht), O.G. Heldring (Zetten)

Psychomotorische therapie

- Avenier (Jongerenhuis Harreveld), Harreveld
- Stichting Jeugdzorg St. Joseph (JJI Het Keerpunt & Icarus)
- St. O.G. Heldring, Zetten

- Den Hey-Acker, Breda
- Rentray, Rekken / Lelystad
- 's Heerenloo, kwadrant/Emaus
- Accare, Assen
- Pompestichting, Nijmegen
- AFPN, Assen
- FPC Veldzicht, Balkbrug

De projectgroep psychomotorische therapie is door inhoudelijk verschil van mening en bezettingsproblemen onvoldoende tot ontwikkeling gekomen. Door een kleine groep psychomotorische therapeuten is het traject weliswaar volledig afgelegd (inventariseren, ontwikkelen, toepassen, evalueren), maar hun bijdrage is vooralsnog onvoldoende representatief voor de beroepsgroep psychomotorische therapie.

2.6 Ontwerp design voor toepassing

Nadat in Fase 1 door de mediumprojectgroepen de consensus based interventies ontwikkeld waren, is met de vaktherapeuten, onderzoekers en directies van de instellingen, de projectleiders en leden van de wetenschappelijke adviesraad besproken hoe de interventie in de praktijk kan worden toegepast. Daarbij is overleg gevoerd over het aantal cliënten dat deelneemt, over de wijze waarop via een procesevaluatie de behandelintegriteit en behandeluniformiteit bewaakt kan worden en hoe de behandeling geëvalueerd kan worden. In een zorgvuldig mondeling en schriftelijk overleg met Delphi-rondes is gekozen voor een meervoudige gevalsstudie met proces- en outcome monitoring (POM) door middel van kwalitatieve evaluaties en kwantitatieve metingen.

Op 31 augustus 2009 en 1 februari 2010 hebben met dit doel onderzoeksconferenties met alle deelnemers plaatsgevonden.

2.7 Keuze en ontwikkelde evaluatie-instrumenten

In samenwerking tussen de projectleiders en onderzoekers van de instellingen zijn kwalitatieve evaluatieinstrumenten en kwantitatieve meetinstrumenten uitgekozen. Het betreft de volgende instrumenten:

Kwalitatief

- *Sessiebeoordelingslijst* – na elke sessie in te vullen, door vaktherapeut en cliënt, 5-10 minuten
- *Cliëntveranderingsinterview* – na 10 vaktherapeutische behandelsessies in te vullen, door vaktherapeut en cliënt, 30 minuten

De sessiebeoordelingslijst en het cliëntveranderingsinterview geven de vaktherapeut feedback over wat de jongere tijdens de therapie als meer en minder effectief beleefd heeft.

Kwantitatief

De meetinstrumenten zijn afgenomen vóór het begin van de vaktherapeutische observatiefase (4-6 sessies) en na 10 vaktherapeutische behandelsessies (de therapie liep daarna door, maar ivm de afronding van het RAAK project is gekozen voor 10 behandelsessies). Afname

gebeurde door de onderzoeker en/of gedragswetenschapper en/of test-assistent (stagiaire) en/of mentor van de instelling.

Voor elk kerngebied is 1 meetinstrument gekozen:

EMOTIE

- *Buss-Durkee Hostility Inventory-Dutch* (BDHI-D), in te vullen door de jongeren, 10 minuten

COGNITIE

- *Hoe ik Denk-Lijst* (HID), in te vullen door de jongeren, 10 minuten

INTERACTIE

- *Taken en Vaardigheden van Adolescenten* (TVA), verkorte versie, sectie I, II, IV + vragen 104 t/m 106, in te vullen door de mentor, 15 minuten

ZELFBEELD

- *Rosenberg Self Esteem Scale*, in te vullen door de jongeren, 5 minuten

2.8 Ontwerp procesevaluatie

Er is een procesevaluatie ontwikkeld die ten doel heeft dat projectleiders en vaktherapeuten samen bewaken dat de interventie wordt uitgevoerd zoals bedoeld (behandelintegriteit) en op dezelfde manier (behandeluniformiteit). Dit gebeurde als volgt:

- Bij de start een of meerdere bijeenkomsten met de mediumprojectgroep als geheel, daarna tussen projectleider en individuele vaktherapeuten via e-mail en telefoon en als groep indien nodig
- De vaktherapeuten deden regelmatig schriftelijk verslag aan projectleiders, dit gebeurde aan de hand van een beperkt aantal vragen over het verloop van het proces.

2.9 Organisatie proces- en effectevaluatie

De organisatie van de procesevaluatie en effectevaluatie is op 1 februari 2010 tijdens de bijeenkomst met alle betrokkenen geregeld. Dit betekent dat de projectleiders en vaktherapeuten verantwoordelijk waren voor het uitvoeren van de procesevaluatie, voor het afnemen en analyseren van de kwalitatieve evaluaties (sessiebeoordelingslijst en cliëntveranderingsinterview). De onderzoekers van de instellingen waren verantwoordelijk voor het afnemen vooraf en achteraf van de kwantitatieve meetinstrumenten en de kwantitatieve data-analyse.

2.10 Toepassing en evaluatie interventies

• Activiteiten Fase 2

- *Uitbreiden interventietheorie en systematic review*
  - De algemeen projectleider heeft aan de hand van actuele literatuur over het puberbrein en de werking van de niet-cognitieve delen van het brein de interventietheorie aangescherpt
  - De algemeen projectleider heeft in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut NJi en Bureau van Montfoort de systematic review uitgebreid

- De algemeen projectleider heeft alle documenten van de mediumprojectgroepen (handleidingen, kwalitatieve en kwantitatieve evaluaties) gereviewd
  - *Toepassing interventie*
    - Elke interventie (beeldende therapie, dans-bewegingstherapie, dramatherapie, muziektherapie, psychomotorische therapie) is door vaktherapeuten toegepast bij meerdere cliënten van meerdere instellingen
  - *Procesevaluatie*
    - De projectleiders hebben met alle vaktherapeuten die deelnamen aan de toepassing en evaluatie de projectevaluatie uitgevoerd
  - *Kwalitatieve effectevaluatie*
    - De projectleiders hebben de kwalitatieve data-analyse uitgevoerd van de procesevaluaties, sessiebeoordelingslijsten en cliëntveranderingsinterviews
  - *Kwantitatieve effectevaluatie*
    - Stichting Jeugdzorg St. Joseph heeft de kwantitatieve data-analyse uitgevoerd van de meetinstrumenten die afgenomen zijn
- **Resultaten Fase 2**
    - *Kwalitatieve data-analyse* van de procesevaluaties, sessiebeoordelingslijsten en cliëntveranderingsinterviews
    - *Kwantitatieve data-analyse* van de meetinstrumenten

Het aantal cliënten dat hieraan deelnam staat vermeld in Tabel 1

	Aantal cliënten dat werd opgenomen in de toepassing en kwalitatieve analyse (tussen haakjes het totaal aantal sessies)	Aantal cliënten dat werd opgenomen in de toepassing en kwantitatieve analyse
Beeldende therapie	8 (80)	8
Dans-bewegingstherapie	5 (52)	4
Dramatherapie	7 (67)	9
Muziektherapie	6 (51)	6

Tabel 1 Aantal cliënten dat heeft deelgenomen aan de toepassing en evaluatie

- **Betrokken instellingen bij de toepassing en evaluatie in Fase 2**

Beeldende therapie

- Jong Batelaar Polikliniek, Arnhem
- Rentray, Eefde
- Rentray, Lelystad

Dans-bewegingstherapie

- St. O.G. Heldring, Zetten
- Rentray, Rekken

Dramatherapie

- St. O.G. Heldring, Zetten
- Avenier: Jongerenhuis Harreveld, Harreveld
- Avenier: Sector Alexandra, Almelo
- Rentray, Eefde

Muziektherapie

- Stichting Jeugdzorg St. Joseph (JJI Het Keerpunt & Icarus), Cadier en Keer
- Den Hey-Acker, Breda

Psychomotorische therapie

- Rentray, Lelystad

2.11 Indienen Erkenningscommissie Ministerie van Justitie

De algemeen projectleider en de adviseur van Bureau van Montfoort hebben, met ondersteuning van de voorzitter van de stuurgroep, alle beschikbare documenten omgewerkt en nieuwe documenten vervaardigd voor indiening bij de Erkeningscommissie van het Ministerie van Justitie. Het betreft de volgende documenten:

- Samenvatting en leeswijzer
- Theoretische handleiding inclusief systematic review
- Handleiding beeldende therapie
- Handleiding dans-bewegingstherapie
- Handleiding dramatherapie
- Handleiding muziektherapie
- Managementhandleiding
- Evaluatiehandleiding
- Opleidingshandleiding

3. Kenniscirculatie

3.1 Producten (documenten)

- Candel, I. (2010). *Kwantitatieve effectevaluatie van de interventies vaktherapie in de JJI en GJ*. Cadier & Keer/Heerlen: Stichting St. Joseph/KenVaK.
- Kil, J. (2010a). Dancing behind bars. From movement to interaction in forensic psychiatry. In: S. Bender (Hrsg.). *Bewegungsanalyse von Interaktionen – Movement Analysis of Interaction*. Berlin: Logos Verlag.
- Kil, J. (2010b). *Kwalitatieve effectevaluatie van de interventie dans-bewegingstherapie in de JJI en GJ*. Heerlen: KenVaK.
- Kil, J., Braun-de Bijl, T. & Prins, E. (2010). Praktijkonderzoek naar interventies. Dans-bewegingstherapie en psychomotorische therapie in Justitiële Jeugdinstellingen en Gesloten Jeugdzorg. *Tijdschrift voor Vaktherapie*, 6 (3), 11-19.
- Kil, J. & Prins, E. (2010). *Handleiding danstherapie in de JJI en GJ*. Heerlen: KenVaK.
- Kurstjens, H. (2010). *Kwalitatieve effectevaluatie van de interventie muziektherapie in de JJI en GJ*. Heerlen: KenVaK.
- Kurstjens, H., Esbach, F. & Reumers, H. (2010). *Handleiding muziektherapie in de JJI en GJ*. Heerlen: KenVaK.
- Kurstjens, H., Esbach, F. & Reumers, H. (2011). Praktijkonderzoek naar interventies Muziektherapie in Justitiële Jeugdinstellingen en Gesloten Jeugdzorg. *Tijdschrift voor Vaktherapie*, 7 (2).
- Smeijsters, H. (2009). Onderzoek in en door de praktijk en practice based evidence in de lerende organisatie. Voorbeelden van onderzoek door kenniskringen van hogescholen. *TH&MA. Tijdschrift voor Hoger onderwijs & Management*, 15 (6), 4-13.
- Smeijsters, H. (2010a). *Interventietheorie en systematische review vaktherapie in de JJI en GJ*. Heerlen: Hogeschool Zuyd – KenVaK.
- Smeijsters, H. (2010b). Praktijkonderzoek naar interventies. Vaktherapie in de Justitiële Jeugdinstellingen en Gesloten Jeugdzorg. *Tijdschrift voor Vaktherapie*, 6 (1), 9-17.
- Smeijsters, H. & Braak, J. van den (red.) (2010). *Interventie vaktherapie in de gesloten setting. Handleiding voor de Erkenningscommissie van het Ministerie van Justitie*. Cadier & Keer/Heerlen/Woerden: Stichting St. Joseph/KenVaK/Van Montfoort.
- Smeijsters, H., Braak, J. van den, Helmich, M., Reumers, H. & Wekken, J. van der (2009). *Vaktherapie in de Justitiële Jeugdinstellingen en de Gesloten Jeugdzorg. Kaderdocument voor alle vaktherapieën*. Cadier & Keer/Heerlen: Stichting St. Joseph/KenVaK/Melos.
- Smeijsters, H., Kil, J., Kurstjens, H., Welten, J. & Willemars, G. (2010). Arts therapies for young offenders in secure care. A Practice-based Research. *The Arts in Psychotherapy*.
- Smeijsters, H. & Braak, J. van den, Kil, J., Kurstjens, H., Welten, J. & Willemars, G. (red.) (boek in voorbereiding, verschijnt 2011). *Interventie vaktherapie in de gesloten setting. Praktijk, theorie en onderzoek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Welten, J. (2010). *Kwalitatieve effectevaluatie van de interventie dramatherapie in de JJI en GJ*. Heerlen: KenVaK.
- Welten, J., Man, J. de, Wekken, J. van der & Scholten, M. (2010a). *Handleiding dramatherapie in de JJI en GJ*. Heerlen: KenVaK.

- Welten, J., Man, J. de, Wekken, J. van der & Scholten, M. (2010b). Praktijkonderzoek naar interventies. *Dramatherapie in Justitiële Jeugdinrichtingen en Gesloten Jeugdzorg. Tijdschrift voor Vaktherapie*, 6 (4), 21-25.
- Willemars, G. (2010). *Kwalitatieve effectevaluatie van de interventie beeldende therapie in de JJI en GJ*. Heerlen: KenVaK.
- Willemars, G. & Helmich, M. (2010a). *Handleiding beeldende therapie in de JJI en GJ*. Heerlen: KenVaK.
- Willemars, G. & Helmich, M. (2010b). Praktijkonderzoek naar interventies. Beeldende therapie in Justitiële Jeugdinrichtingen en Gesloten Jeugdzorg. *Tijdschrift voor Vaktherapie*, 6 (2), 11-16.

Extra verspreiding van diverse documenten naar:

- JJI en GJ instellingen
- Ministerie van Justitie
- Beroepsfederatie
- Hbo-raad
- Gedeputeerde Staten Provincie Limburg
- Hogescholen
- Alle vaktherapeuten die lid zijn van de mediumprojectgroepen
- Alle belangstellenden die deel uit maken van de second circle van instellingen die formeel geen RAAK partner zijn

3.2 Presentaties en workshops (buiten de tussentijdse overleggen in de projectgroepen)

Studiedagen met de deelnemers van het project

- Oktober 2008, O.G. Heldring, Zetten: overdracht tussen de pilotgroep en de RAAK projectleiders
- November 2008, Hogeschool Utrecht, Amersfoort: aftrapbijeenkomst met de vaktherapeuten, directeuren, projectleiders en adviseurs
- Februari 2009, bijeenkomst met de *International Advisory Board* van KenVaK, Amersfoort: presentaties door projectleiders
- Augustus 2009, onderzoeksconferentie RAAK project, Den Bosch: voorbereiding van de toepassingsfase met de directeuren, onderzoekers en vaktherapeuten van de instellingen en de RAAK projectleiders en adviseurs
- September 2009, *10th European Arts Therapy Conference*, London: presentatie en workshops over research, art therapy and dance/movement therapy for young offenders, first outcomes
- December 2009, tijdens de KenVaK interne studiedag: presentatie door Gemmy Willemars, Jaap Welten en Henk Smeijsters over vaktherapie in de JJI en GJ
- Februari 2010, onderzoeksconferentie RAAK project, Den Bosch: toepassen en evalueren van de interventies met de directeuren, onderzoekers en vaktherapeuten van de instellingen en de RAAK projectleiders en adviseurs
- Maart 2010, bijeenkomst met de *International Advisory Board* van KenVaK, Amersfoort: presentaties door projectleiders

- November 2010, Kennis in Bedrijf Hogeschool Zuyd Heerlen: symposium over RAAK project in de JJI en GJ met veel presentaties en workshops door vaktherapeuten die betrokken zijn bij het project (zie Bijlage 2)

Wat nog gaat gebeuren:

- Afronding hele project: als alles klaar is met alle deelnemers (vaktherapeuten, projectleiders, onderzoekers, directeuren), voorjaar 2011
- Publicatie alle documenten in boekvorm door Uitgever Garant, voorjaar 2011
- Landelijke presentatie voor alle vaktherapeuten tijdens studiedag, voorjaar 2011

Presentaties en workshops door de afzonderlijk projectleiders

Julie Kil

- September 2009, *10th European Arts Therapy Conference*, London: workshop door Julie Kil en Marjan Helmich over art therapy and dance/movement therapy for young offenders, first outcomes.
- April 2010, *Werkvelddag Vaktherapeuten in de Forensische Psychiatrie*: workshop door Julie Kil en Marjan Helmich over danstherapie en beeldende therapie in de JJI en GJ.
- Juli 2010, *Congress Moving from Within*, München: workshop dancing behind prison bars.

Han Kurstjens

- September 2009, *10th European Arts Therapy Conference*, London: workshop Music therapy and 'Beschreibung'.
- November 2009, *Studiedag NVvMT*, Nijmegen: workshop observatieleidraad muziektherapie.
- Mei 2010, Helsinki: lezing 'RAP IT OUT!'
- Mei 2010, *Congres Arts Therapies – The Potential for Prevention, Growth and Recovery*, Sibelius-Akatemia, Helsinki: lezing Muziektherapie in de JJI.

Henk Smeijsters

- November 2008, *Kennis in Bedrijf*, Hogeschool Zuyd Heerlen: over het ontwikkelen van interventies.
- Februari 2009, congres *Persoonsgerichte Aanpak van Jeugdige Delinquenten* van het Ministerie van Justitie, Ede: workshop over vaktherapie in de JJI en GJ.
- April 2009, *Jaarcongres van de Hbo-raad*, Rotterdam: presentatie over praktijkgericht onderzoek met het RAAK project als voorbeeld.
- Juni 2009, landelijk *Congres Kunst en Educatie*, Zwolle: presentatie over praktijkgericht onderzoek met het RAAK project als voorbeeld.
- September 2009, *10th European Arts Therapy Conference*, London: paper arts therapies for young offenders in secure care.
- Oktober 2009, studiedag O.G. Heldring, Zetten: presentatie en workshop over kernbewustzijn en empowerment. Werken met doorvoeld weten en protectieve factoren.
- November 2009, studiedag *GNOON*, consortium van GGZ instellingen, Apeldoorn: presentatie evidence based practice en practice based evidence. Op zoek naar acceptabele en bruikbare evidence voor de vaktherapieën.
- November 2009, *Kennis in Bedrijf*, Hogeschool Zuyd, Heerlen: presentatie over vaktherapie in de JJI en GJ.
- December 2009, inauguratie prof.dr. Giel Hutschemaekers, Radboud Universiteit, Nijmegen: presentatie over monodisciplinaire ontwikkeling en richtlijngestuurde evidence based practice.
- April 2010, *Werkvelddag Vaktherapeuten in de Forensische Psychiatrie*, Almere: presentatie vaktherapie in de JJI en GJ.
- Mei 2010, Platform Quality of Life Hogeschool Zuyd, Heerlen: presentatie over KenVaK praktijkgericht onderzoek ter gelegenheid van het aantreden van de wissellecter prof.dr. Trudy van der Weijden.
- Juni 2010, Hogeschool Arnhem-Nijmegen, CT *Studentenconferentie Onderzoek en Innovatie*, Nijmegen: presentatie evidence based practice en practice based evidence. Op zoek naar acceptabele en bruikbare evidence voor de vaktherapieën.

- December 2010, Rheinische Kliniken Bedburg Hau. Een overkoepelende presentatie over het project en een presentatie over dans-bewegingstherapie.

Jaap Welten

- September 2009, 10th *European Arts Therapy Conference*, London, Jaap Welten & David R. Johnson: workshop *The Space Between the Roles: Approaching the edges of uncertainty, impermanence, and proximity in relations with the Other*.
- Januari 2010, Alumnidag en Jubileum Opleiding CT Hogeschool Zuyd, Heerlen: literatuurworkshop over 25 jaar ontwikkelingen in dramatherapeutische theorieën.
- April 2010, Studiedag Werkveldcommissie Master of Arts Therapies: lezing over de kracht van dramatherapie.

Gemmy Willemars

- Januari 2010, Forensisch Festival, Maarssen: onderzoek naar beeldende therapie met zedendelinquenten.

3.3 Synergie

Er kwam samenwerking tot stand met projecten binnen het werkveld Justitiële Jeugdinrichtingen (JJI) en Gesloten Jeugdzorg (GJ) die als doel hebben om cognitief-gedragstherapeutische interventies te ontwikkelen. Een voorbeeld van zo'n project is 'In Control'.

Uitgewisseld werd hoe zo'n interventie opgebouwd moet zijn en op welke wijze de inhoud van een interventie beschreven moet zijn opdat vaktherapeuten de eigen interventies kunnen voordragen bij de Erkenningscommissie van het Ministerie van Justitie. Ontwikkelaars van deze projecten traden op als adviseur.

3.4 Bereik

In onderstaande Tabel 2 is het bereik van het RAAK programma weergegeven.

	Aantal geïnteresseerden / bezoekers
Onderwijsinstellingen (hogescholen)	5
Lectoren / hoogleraren / externe adviseurs	4 / 2 / 3
MKB	n.v.t.
Overige organisaties (o.a. publieke instellingen)	6
Docenten van 5 hogescholen (spin off body of knowledge)	75
Studenten van 5 hogescholen (spin off body of knowledge)	1.000

Tabel 2: Bereik van het RAAK programma

3.4.1 Studentparticipatie

Bij het programma waren 13 studenten betrokken. Het betreft studenten die een onderdeel van het RAAK programma hebben uitgevoerd of studenten die in hun stageperiode en/of afstudeerproject een probleemgebied gekozen hebben dat aansluit bij het RAAK project en waarbij kenniscirculatie heeft plaatsgevonden tussen de studenten en KenVaK.

Studenten werden ingezet voor de volgende activiteiten:

- Bestuderen van literatuur (evidence based practice)
- Observeren van praktijksituaties (practice based evidence)
- Afnemen van interviews bij vaktherapeuten in de praktijk (practice based evidence)
- Analyses maken waarbij theorie en praktijk geïntegreerd worden
- Documenten opstellen
- Bijwonen en meediscussiëren in de overleggen van de projectgroepen per medium

De studentenactiviteiten vonden plaats in het kader van:

- Stage
- Afstudeerproject

3.4.2 Docentparticipatie

Er waren onder de docenten twee participatieniveau's:

- Docenten die de projectgroep leidden.
  - Deze docenten hebben de volgende activiteiten verricht:
    - vaktherapeuten ondersteunen bij het beschrijven van hun praktijk (practice based evidence)
    - vaktherapeuten ondersteunen bij het met elkaar ontwikkelen van consensus based practices (practice based evidence)
    - vaktherapeuten aanzetten te werken met bestaande theorieën, methoden en onderzoeksresultaten die bewezen effectief zijn (evidence based practice)
    - vaktherapeuten ondersteunen bij het opstellen van praktijkgerichte interventies
    - vaktherapeuten superviseren bij het uitvoeren van deze interventies (practice based evidence)
    - vaktherapeuten ondersteunen bij het evalueren, bijstellen en doorontwikkelen van de interventies tot best practices (practice based evidence)
    - de procesevaluatie uitvoeren tijdens de fase waarin de handleidingen door de vaktherapeuten in de praktijk werden toegepast. Dit gebeurde in de vorm van mondelinge en schriftelijke communicatierondes
    - kwalitatieve analyses maken van de data die de vaktherapeuten via sessiebeoordelingslijsten en veranderingsinterviews hebben verzameld
    - studenten inpassen in en ondersteunen bij de uitvoering van hun deel van het RAAK project

- Overige docenten, als stagebegeleider en/of begeleider van afstudeerprojecten.

Deze docenten hebben de volgende activiteiten verricht:

- afstemmen van reguliere curriculumonderdelen van studenten op het RAAK project
  - studenten ondersteunen bij het uitvoeren van hun onderdeel van het RAAK project
  - studenten ondersteunen bij het door studenten verwerken van data die uit het RAAK project afkomstig waren
  - informatie van verwante projecten van studenten doorgeven aan het RAAK project
- **De docentparticipatie vond plaats:**
    - Via kenniskring/betrokkenheid lectoraat
    - Via hun reguliere curriculum

3.4.3 De opbrengst voor de betrokken lectoren

Het RAAK programma heeft de volgende opbrengst voor lectoren:

- Een praktijkgerichte onderzoeksmethode waarin ontwerpgericht onderzoek, actieonderzoek en evaluatieonderzoek in de dagelijkse praktijk plaatsvindt, tegemoet komt aan de behoeften van de professional en waarbij de uitvoerende professional centraal staat als co-creator
- Een effectieve methode hoe professionals hun beroep en hun competenties blijvend kunnen ontwikkelen
- Goede, in de praktijk toepasbare best practices voor de vaktherapieën
- Netwerken van vaktherapeuten die bereid en bekwaam zijn hun beroep te ontwikkelen
- Regionale en landelijke positionering van de kenniskring KenVaK als motor voor kenniscirculatie en kenniscreatie op het gebied van de vaktherapieën
- Internationale positionering van de kenniskring KenVaK als voorbeeld hoe praktijkonderzoek en beroepsontwikkeling, evidence based practice en practice based evidence samen kunnen gaan

4. Status

Sterktes

- Er is door de vaktherapeuten een hele ontwikkelcyclus afgelegd: ontwerpen, toepassen en evalueren van interventies
- Door de zeer actieve rol van de vaktherapeuten als praktijkdeskundige en co-onderzoeker in alle fasen van het onderzoek vond een sterke deskundigheidsbevordering plaats
- De projectleiders van de hogeschool beschikten over een hoog kennisniveau (minimaal master) zowel wat betreft de inhoud van vaktherapie als het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek
- Het project werd goed ondersteund door directies en onderzoekers van de praktijkinstellingen en directeuren van de opleidingen
- Er zijn goede afspraken gemaakt tussen de consortiumpartners
- Er was mondelinge en schriftelijke inbreng door een wetenschappelijke adviesraad
- De projecten waren via de inhoud met elkaar verbonden
- De kenniskringen van de Hogeschool Zuyd en Hogeschool Utrecht waren via de inhoud met elkaar verbonden
- Er heeft netwerkvorming plaatsgevonden vanuit de hogeschool richting beroepsgroep
- Er zijn communities of practice tot stand gekomen tussen vaktherapeuten op dezelfde en op verschillende werkplekken
- De beroepsgroep is empowerd

Zwaktes

- Er dreigde regelmatig een conflict tussen de staande organisatie en projectorganisatie in de publieke instellingen (zowel bij de praktijkinstelling als bij de onderwijsinstelling), een spanning tussen de innovatieve activiteiten waar medewerkers aan deelnemen en de drukke reguliere werkzaamheden
- De oorspronkelijke innovatiekracht van de vaktherapeuten was gering (zij zijn voorheen alleen met uitvoerend werk bezig geweest)
- Er bestonden verschillen in opleiding tussen vaktherapeuten die deelnamen in de projectgroepen. Dit werkte vernieuwend, maar remde ook het proces.
- Er kwamen verschillen in opvatting over theorie en methode te voorschijn tussen enerzijds creatief therapeuten en anderzijds psychomotorisch therapeuten

Kansen

- De erkenning van vaktherapie binnen het justitieel werkveld
- De toepassing van best practices op grote schaal binnen de JJI en GJ
- Beroepsbeoefenaren die evidence based denken en handelen
- Een up-to-date curriculuminhoud van de bachelor- en masteropleiding
- De verbreding van de kennis naar aangrenzende werkvelden (bijv. forensische psychiatrie)
- Vervolgprojecten in de ambulante sector

Bedreigingen

- Standaardisering, gewenst in experimenteel onderzoek, staat op gespannen voet met de creatieve 'op maat' benadering van de meeste vaktherapieën
- De implementatie van de best practices vraagt extra training die wellicht moeilijk realiseerbaar is binnen de krappe aanstelling van de vaktherapeuten in de praktijk
- Er is een groot verloop van vaktherapeuten in dit werkveld
- Het sluiten van instellingen waardoor de interventies misschien niet doorontwikkeld worden

De sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen rondom het programma per aspect staan in onderstaand schema uitgewerkt (Tabel 3).

Aspect	Sterkte	Zwakte	Kans	Bedreiging
Vraagarticulatie	Het programma is ontstaan en ontworpen op basis van een verzoek uit het werkveld richting KenVaK	Er lopen in de praktijk drie belangen parallel: 1) het ontwikkelen van het vaktherapeutisch handelen door de vaktherapeuten, 2) het moeten voldoen aan onderzoekscriteria die gelden voor het toetsen van interventies en 3) de noodzakelijke erkenning van interventies door het ministerie	Zoeken naar een middenweg die de drie belangen verenigt. Dit is een echte uitdaging die voor vaktherapeuten baanbrekend zal zijn	Dat de drie belangen tegenover elkaar komen te staan
Netwerkvorming	Voorafgaand aan het verzoek aan KenVaK werd de netwerkvorming door de praktijk zelf gerealiseerd	Bepaalde financiële middelen die het onmogelijk maken meer instellingen in de projectgroepen op te nemen en een RAAK vergoeding te geven	Nieuwe instellingen zo enthousiast maken over het project dat zij zelf wensen te investeren	Dat het aantal instellingen dat actief participeert beperkt blijft
Kenniscirculatie	Vaktherapeuten uit de zes RAAK instellingen en andere instellingen die fungeerden als belangstellenden zijn betrokken bij kennisuitwisseling via vele bijeenkomsten en documenten	Het verschil in opleiding en professionele achtergrond van vaktherapeuten, waardoor elkaar uitleggen hoe en waarom men handelt veel tijd vergt	Juist deze verschillende perspectieven met elkaar uitwisselen werkt zeer bevruchtend voor het beroep en het praktische handelen	Dat professionals hun eigen stokpaardjes niet ter discussie stellen

Aspect	Sterkte	Zwakte	Kans	Bedreiging
Kennisverhoging	Het niveau van de uitvoerende professional ging door de kennisuitwisseling met sprongen omhoog	Het verschil in theoretische kennis tussen docenten en professionals en professionals onderling waardoor sommigen starten met een achterstand	Dat vaktherapeuten zo competent worden dat ze wat ze nu leren altijd blijven doen	Dat er toch een kloof blijft bestaan tussen wat men nu van elkaar leert en wat men daadwerkelijk kan uitvoeren
Uitvoering & planning	Een goed functionerende stuurgroep en daarbinnen een goede verdeling van verantwoordelijkheden (algemeen en inhoudelijk projectleider, stuurgroep lid instellingen, stuurgroep lid hogescholen, secretaris)	Er waren veel instellingen en vaktherapeuten bij betrokken die de afspraken die zij met elkaar binnen RAAK gemaakt hebben in verschillende settings moesten zien na te komen. Door personeelsverloop en werkdruchte heeft dit soms vertraging en/of communicatieproblemen opleverd. Maar over het algemeen waren deze belemmeringen gering.	Een goed geoliede aansturing waar alle afdelingen van de instellingen (uitvoerders, directies, onderzoekers) op een lijn zitten. Dit is de droom die werkelijkheid wordt.	De werkdruk en het personeelsverloop binnen organen van de instellingen die moeten beslissen (denk aan de drie belangen) en faciliteren waardoor vertraging optreedt
Duurzame doorwerking	De co-creatie van vaktherapeuten en ondersteuning door directies en onderzoekers heeft geleid tot commitment en zorgt voor een stevige verankering in de instellingen. Dit garandeert dat de kennisinnovatie zich binnen de instellingen doorzet	De sluiting van JJI's heeft tot gevolg dat de doorwerking die zich zou uitstrekken tot 15 instellingen vermindert	Door diverse stakeholders werd de wens geuit vooral ook aandacht te besteden aan de preventie en nazorg. Dat wordt het volgende RAAK project	Dat dit RAAK project geen vervolg krijgt in de ambulante zorg. Alleen door wat we binnen de muren ontwikkelen ook daar buiten toe te passen kan de jeugd delinquentie echt verminderen

Tabel 3: SWOT-analyse van het programma per aspect

Actiepunten die uit de SWOT-analyse volgden.

1. Er is vanaf september 2009 voor gezorgd dat de drie belangen (praktijk van de professional, criteria onderzoek, erkenning) elkaar ondersteund hebben
2. Vaktherapeuten van zoveel mogelijk instellingen zijn als mee-lezer, ontwikkelaar, uitvoerder bij het project betrokken
3. De projectleiders hebben een overlegsituatie geschapen waarin deelnemers werden gestimuleerd open te staan voor nieuwe inzichten
4. De toepassing van de nieuw ontworpen interventies werd door de procesevaluatie zorgvuldig gesuperviseerd
5. Er is door de algemeen projectleider efficiënt overlegd met alle geledingen en er zijn duidelijke beslismomenten geformuleerd die betrekking hadden op keuzes maken ten aanzien van de vervolgfasen
6. Een vervolg RAAK project voor de ambulante setting is per 1 november 2010 aangevraagd en door SIA goedgekeurd

5. Best practices

Best practices in het kader van het RAAK project, een overzicht

- De samenwerking tussen docenten en studenten van meerdere hogescholen en professionals van meerdere praktijkinstellingen in communities of practice stond garant voor:
  - Vraagarticulatie door professionals
  - Kenniscirculatie tussen onderwijs- en praktijkinstellingen:
    - Overdragen theoretische en methodische kennis door docenten en studenten naar praktijk
    - Overdragen praktijkkennis van professionals uit het werkveld naar het onderwijs
  - Kenniscreatie:
    - Ontwerpen van consensus based best practices in samenwerking tussen praktijk en onderwijs
    - Innoveren van de praktijk door het toepassen van best practices in de praktijk
  - Bevorderen van de praktijkgerichtheid van het onderwijs
  - Up-to-date scholen van professionals in de praktijk
- De synergie tussen opleiding en werkveld heeft een inspirerende uitwerking gehad op allerlei onderwijsgebieden. Door een RAAK project in deze vorm worden opleidingsspecifieke netwerken doorbroken omdat je ook met docenten, studenten en alumni van andere opleidingen te maken krijgt.
- De samenwerking tussen hogescholen (docenten en studenten) en praktijkinstellingen (professionals, directies, onderzoekers) leidde tot een optimale match van theorie en praktijk waarbij ontwikkeld en onderwezen wordt wat professionals kunnen gebruiken, directies kunnen verantwoorden en onderzoekers effectief achten.
- De samenwerking tussen hogescholen (docenten en studenten) en praktijkinstellingen (professionals, directies, onderzoekers) leidde door de integratie van verschillende perspectieven tot het creëren van een nieuwe aanpak die het oplossen van onopgeloste problemen daadwerkelijk naderbij brengt.

In onderstaand schema (Tabel 4) zijn enkele best practices uitgewerkt

Wat is er gedaan en met welk doel?	Wat was het resultaat?	Waarom succesvol?
1. Ontwikkelen van <i>practice based evidence</i> : vaktherapeuten van verschillende praktijkinstellingen en opleidingen met elkaar tacit knowledge laten expliciteren en doorontwikkelen	Praktisch bruikbare vaktherapeutische <i>interventies</i> voor het werken met afgebakende probleemgebieden van jongeren	Omdat door de vaktherapeuten de eigen ervaringskennis geïntegreerd is met theorie en onderzoek is de praktijkrelevantie en het commitment om de interventies toe te passen zeer hoog
2. Onafhankelijke experts laten meedenken over het nut en de werking van vaktherapie	Een <i>interventietheorie</i> die verklaart hoe en waarom vaktherapie in dit werkveld belangrijk is en werkt	Omdat vaktherapeuten en experts met verschillende theoretische perspectieven met elkaar kennis uitwisselden en elkaar ondersteunden in het ontwikkelen van een verklaring voor de werking van vaktherapie
3. Toepassen van <i>evidence based practice</i> : best research evidence in kaart brengen	Een <i>systematic review</i> waarin staat weergegeven welke onderzoeken elders zijn uitgevoerd en wat de uitkomsten hiervan zijn	Omdat er grote behoefte is aan het onderbouwen van het praktische handelen met resultaten van onderzoek
4. Afstemmen van belangen: overleg met alle vaktherapeuten, directies en onderzoekers om een goede middenweg te vinden waardoor praktijk, onderzoek en erkenning door het Ministerie van Justitie in elkaar vloeiden	Een opzet voor implementatie en evaluatie die vanuit de drie verschillende perspectieven (praktijk, onderzoek, erkenning) zode aan de dijk zette	Het is een voorbeeld hoe professionals in de praktijk hun praktische handelen kunnen ontwikkelen en tegelijk kunnen voldoen aan criteria die gelden voor onderzoek en officiële erkenning. Deze kwestie staat in het werkveld van vaktherapeuten hoog op de agenda en is in hoge mate bepalend voor de erkenning van het beroep. Succesvol aan dit RAAK project is dat professionals hierin een bepalende rol hebben gespeeld.
5. Doorlopen van de	<i>Effectevaluaties</i> die kwantitatieve en kwalitatieve	Omdat de toepassing van de interventies systematisch

<p>volledige cyclus van <i>actieonderzoek</i>: ontwikkelen, toepassen en evalueren van interventies</p>	<p>data opgeleverd hebben over het resultaat van de interventies en handvatten bieden voor aanpassingen</p>	<p>gemonitord werd met kwalitatieve en kwantitatieve instrumenten en tevens een procesevaluatie plaatsvond waarin vaktherapeuten met elkaar de voortgang van de therapieën bespraken</p>
---	---	--

Tabel 4: Best Practices van het programma

6. Leermomenten

In onderstaand schema (Tabel 5) staan enkele leermomenten tijdens de uitvoering.

Wat is er gedaan en met welk doel?	Wat ging niet goed?	Hoe is het (opnieuw) aangepakt?
1. Professionals van de instellingen vrij roosteren voor deelname aan het project	Ondanks de gemaakte afspraken bleek het moeilijk de professionals in enkele instellingen tijdig vrij te roosteren (dit gaat immers ten koste van cliëntcontacten en maakt vervanging noodzakelijk).	Het lid van de stuurgroep dat contact onderhoudt met de instellingen (zelf directeur van een instelling) heeft dit voortvarend opgepakt door direct met zijn collega's de gemaakte afspraken te herbevestigen.
2. Bijhouden van de urenstaten en declaraties	Veel instellingen dienden geen declaraties in en sommige docenten geen urenstaten.	De secretaris heeft hierin een cruciale rol gespeeld. Hij heeft instellingen, docenten en studenten optimaal ondersteund.
3. Projecten die in de instellingen al lopen buiten RAAK integreren	In instellingen waar al voortvarend ontwikkeld werd en producten tot stand zijn gekomen leek het aanvankelijk alsof RAAK de ontwikkeling vertraagde.	Er is helder gecommuniceerd wat de grote meerwaarde van RAAK is: dat er overleg met professionals van andere instellingen heeft plaatsgevonden en de kennisbron dus veel rijker is.
4. Tijdens het lopende traject overeenstemming bereiken over het onderzoeksdesign en de meetinstrumenten van de uitvoerings- en evaluatiefase	Het duurde langer dan verwacht voor er consensus bestond over het design en de meetinstrumenten van de uitvoerings- en evaluatiefase. De instellingen dachten hier verschillend over.	Er zijn met alle betrokkenen (vaktherapeuten, onderzoekers, projectleiders, directies) twee onderzoeksconferenties georganiseerd waar de (on)mogelijkheden van het onderzoeksdesign en de meetinstrumenten zijn verkend en uiteindelijk besluiten zijn genomen.
5. Gereed maken en indienen van de interventies bij de Erkenningscommissie van het Ministerie van Justitie	De behoefte van de instellingen het resultaat van het RAAK project ook in te zetten voor de procedure bij de Erkenningscommissie vroeg een omvangrijke extra investering.	De inzet van Bureau van Montfoort werd helemaal toegespitst op de procedure van de Erkenningscommissie. De kenniskring KenVaK heeft extra middelen geïnvesteerd voor de algemeen projectleider en de assistente voor het werken aan de documenten voor de Erkenningscommissie.

Tabel 5: Leermomenten tijdens uitvoering van het RAAK-programma

De veranderingen ten opzichte van het projectplan

- Er hebben geen ingrijpende inhoudelijke en procedurele aanpassingen plaatsgevonden. Het project is met succes uitgevoerd en afgerond.
- Fase 1 (ontwikkelen interventies) werd succesvol afgerond. De vaktherapeutische consensus based best practices zijn beschreven in handzame handleidingen die in de betrokken instellingen zijn uitgetoetst en daarna in alle instellingen kunnen worden toegepast.
- Fase 2 (toepassen en evalueren interventies) is later gestart dan oorspronkelijk gepland. Dit kwam omdat iets meer tijd nodig was voor de ontwikkelfase en de planning en implementatie van de uitvoeringsfase. Nadat overeenstemming was bereikt met de betrokken instellingen over het onderzoeksdesign en de meetinstrumenten hebben de vaktherapeuten de handleidingen zoals ontworpen uitgevoerd en hebben de beoogde kwalitatieve en kwantitatieve evaluaties plaatsgevonden.
- De afstemming van vaktherapeuten met directies en onderzoeksafdelingen van de instellingen heeft intensiever plaatsgevonden. Gaandeweg bleek dat het beter is zo'n omvangrijk project intensiever dan oorspronkelijk gedacht met deze geleidingen af te stemmen.
- Het afstemmen van drie belangen (ontwikkelen interventies, ontwikkelen en toepassen van het onderzoeksdesign en erkenning ministerie) heeft extra tijd gekost. Doordat de kenniscirculatie groter werd, was meer tijd nodig alvorens de toepassing en evaluatie te kunnen starten. Het grote voordeel was dat uiteindelijk de drie belangen moeiteloos geïntegreerd zijn en dat dit RAAK project in staat bleek diverse stakeholders (vaktherapeuten, onderzoekers, directies) tevreden te stellen. Wat dit betreft kan het RAAK project als voorbeeld voor andere projecten worden gezien.
- Er zijn lopende het project meer instellingen bij betrokken (als belangstellenden).
- Het project psychomotorische therapie is vertraagd. Aanvankelijk werd gepoogd dans-therapie en psychomotorische therapie door dezelfde projectleider te laten aansturen. Aangezien een groep psychomotorisch therapeuten een meer van het project onafhankelijke koers wilden varen, maar noch een projectgroep wisten te formeren, noch een projectleider konden werven, is het psychomotorisch project niet echt van de grond gekomen en niet meegenomen binnen dit RAAK project. Op dit moment wordt uitgezocht hoe deze achterstand (buiten het RAAK project) door psychomotorische therapie kan worden ingelopen.

7. Deelnemers

Consortium deelnemers

Hogescholen

Hogeschool Zuyd
Hogeschool Utrecht

Praktijkinstellingen

Stichting Jeugdzorg St. Joseph (JJI Het Keerpunt & Icarus), Cadier en Keer
Rentray, Eefde
Avenier (Jongerenhuis Harreveld, Harreveld & De Sprengen, Zutphen)
St. O.G. Heldring, Zetten
Den Hey-Acker, Breda

Tabel 6 Overzicht van alle deelnemers

Algemeen projectleider	Dr. Henk Smeijsters, lector KenVaK, Hogeschool Zuyd
Mediumprojectleiders	<ul style="list-style-type: none"> • Julie Kil MSc, MDATH, SRDATH, Hogeschool Zuyd • Drs. Han Kurstjens, Hogeschool Utrecht • Jaap Welten, MDTh, SRDTh, CP, ECP, Hogeschool Zuyd • Gemmy Willemars, MATH, SRATH, Hogeschool Utrecht
Vaktherapeuten	
<i>Leden van de mediumprojectgroepen</i>	<p>Beeldende therapie Gemmy Willemars en Marjan Helmich (Rentray), Marie-Joze van Drie (Rentray), Digna van Roemburg-Tack (Rentray), Beatrix Verhofstad Swinkels (Groot Batelaar Jeugd)</p> <p>Dans-bewegingstherapie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Julie Kil, Eefje Prins (O.G. Heldring), Eva van den Boom (Rentray) <p>Dramatherapie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jaap Welten, Sanne van der Kolm (Avenier), Jorg de Man (Avenier), Marjolein Scholten (Avenier) en Josefien van der Wekken (O.G. Heldring) <p>Muziektherapie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Han Kurstjens, Frederik Esbach (Den Hey-Acker), Victor Macaré (De Sprengen) en Heinz Reumers (Stichting Jeugdzorg St. Joseph) <p>Psychomotorische therapie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Julie Kil, Thea Braun-de Bijl (Den Hey-Acker), Robbert Otte (Rentray)
<i>Belangstellende meelezers</i>	<p>Beeldende therapie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hans Hoog Stoevenbelt (Rentray). <p>Dans-bewegingstherapie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mady de Jongh (GGZ/RIAGG, Maastricht) en Monique Peters ('s Heerenloo). <p>Dramatherapie</p>

	<ul style="list-style-type: none"> Elsa van den Broek (de Rooyse Wissel), Tessa Bruggeman (Rentray), Judith Hollands (Riagg Maastricht) <p>Muziektherapie</p> <ul style="list-style-type: none"> Rob van Alphen (De Doggershoek) & Nan van Leeuwen (Rentray) <p>Psychomotorische therapie</p> <ul style="list-style-type: none"> Pijke Dijkema (Accare), Pim Hoek (FPC Veldzicht), Moeneke Nijkamp (Kairos), Patrick Spee ('s Heerenloo), Sonja Vos (Pompekliniek), Frank Winkel (AFPN Assen, Evelien Wolters (Avenir).
Studenten	<p>Hogeschool Zuyd</p> <ul style="list-style-type: none"> Hilde Augusteijn René Florussen Eline Godts Janske van Kollenburg Silke Loenen Simone Penders Heinz Reumers Sarah Stienecke Sanne Sturmans <p>Hogeschool Utrecht</p> <ul style="list-style-type: none"> Deborah Bettx Lisa Blommaert Laura Jaspers Oda Kuijpers
Onderzoekers / gedragswetenschappers / coördinatoren van de instellingen	<ul style="list-style-type: none"> Dr. Ingrid Candel, Stichting Jeugdzorg St. Joseph (tevens uitvoerder van de kwantitatieve data-analyse) Dr. Lieke van Domburgh, Rentray Drs. Claudia Rauwers, Anouk Groot Rouwen MSc, drs. Suzan Postma, Avenir (Harreveld en De Sprengen) Drs. Helga van den Berg, Den Hey-Acker Dr. Arianne Baanders, O.G. Heldring
Stuurgroep	<ul style="list-style-type: none"> Ben Dolmans (Pedagogisch directeur Stichting Jeugdzorg St. Joseph), voorzitter Drs. Frits Benjamins (faculteitsdirecteur Hogeschool Zuyd) Dr. Henk Smeijsters (lector Hogeschool Zuyd), algemeen projectleider Dr. Bert Starmans (expertisemanager Hogeschool Zuyd), secretaris
Wetenschappelijke adviesraad	<ul style="list-style-type: none"> Dr. Leonieke Boendermaker (lector Hogeschool van Amsterdam) Mr. drs. Joost van den Braak (Adviesbureau van Montfoort) Drs. Joep Hanrath (Lid kenniskring 'Werken in justitieel kader', Hogeschool Utrecht) Prof. dr. Giel Hutschemaekers (hoogleraar Radboud

	Universiteit) <ul style="list-style-type: none"> • Prof. dr. Andries Korebrits (hoogleraar Radboud Universiteit) • Dr. Henry Lodewijks (behandeldirecteur, Renray)
--	--

Tabel 6: Deelnemers aan het RAAK project

Bijlage 1: Samenvatting resultaten RAAK project Vaktherapie in de JJI en GJ

Resultaten	Gerealiseerd	
Handleidingen voor interventies dramatherapie, muziektherapie, beeldende therapie, dans-bewegingstherapie	Ja	
Interventietheorie die verklaart waarom vaktherapie werkt	Ja	
Systematic review reeds uitgevoerd onderzoek	Ja	
Toepassing van handleidingen door vaktherapeuten in instellingen voor JJI en GJ	Ja	
Kwalitatieve monitoring van interventies (wekelijkse interviews van vaktherapeuten met cliënten)	Ja	
Kwantitatieve monitoring van interventies (meetinstrumenten vooraf en achteraf)	Ja	
Kenniscirculatie intern		
Projectleiders	Maandelijks	
Projectgroepen	Wekelijks	
Stuurgroep	4	
Conferenties met deelnemers van het project (directies, onderzoekers, projectleiders, leden wetenschappelijke adviesraad, vaktherapeuten) (blz. 15)	9	
Wetenschappelijke adviesraad	3	
Deelname studenten	2	2008-2009
Deelname studenten	11	2009-2010
Presentaties voor docenten en studenten	3	2008-2009-2010
Kenniscirculatie extern		
Lezingen Nationaal (blz. 16-17 en Bijlage 2)	20	
Lezingen Internationaal (blz. 16-17)		
ECArTE London	4	2009
KenVaK Int. Adv. Board	2	2009-2010
ECArTE Finland	2	2010
Dans-bewegingstherapiecongres München	1	2010
Rheinische kliniken Bedburg Han	2	2010
Artikelen (blz. 13-14)		
Nationaal	6	2010-2011
Internationaal	2	2010-2011

Boeken en brochures	13	
Indienen Erkeningscommissie Ministerie Justitie	Ja	

Bijlage 2: Programma Symposium Vaktherapie in de JJI en GJ tijdens Kennis in Bedrijf 18 november 2010 Hogeschool Zuyd

SYMPOSIUM VAKTHERAPIE in de JJI en GJ PLENAIRE PRESENTATIES

9.00 uur Dr. Henk Smeijsters, lector KenVaK

Van praktijk naar evidence. De ontwikkeling, toepassing en praktijkevaluatie van vaktherapeutische interventies voor delinquente jongeren

10.00 uur Ben Dolmans & mr.drs. Joost van den Braak

Ontwikkelen van vaktherapieën: nut en noodzaak

11.00 uur Dr. Ingrid Candel, onderzoeker Stichting St. Joseph

De effectiviteit van vaktherapie: de eerste resultaten

13.00 uur Drs. Joep Hanrath, lid kenniskring Werken in Gedwongen Kader Hogeschool Utrecht

Gesloten opvang & behandeling: dilemma's in de uitvoering voor professionals

13.00 uur Drs. Xandra Gielen, docente Opleiding Creatieve Therapie

Het puberbrein

PRESENTATIES & WORKSHOPS PER MEDIUM

(op basis van de ontwikkelde handleidingen)

14.00 – 15.30 uur

Jorg de Man (Avenier) en Marjolein Scholten (Avenier), leden RAAK projectgroep dramatherapie
Dramatherapie voor jongeren in de besloten en gesloten jeugdzorg.

Heinz Reumers (St. Joseph), lid RAAK projectgroep muziektherapie

Muziektherapie voor delinquente jongeren

Gemmy Willemars (Hogeschool Utrecht) en Marjan Helmich (Rentray), leden RAAK projectgroep beeldende therapie

Beeldende therapie voor delinquente jongeren

Silke Loenen, studente dans-bewegingstherapie, afgestudeerd in 2010

Gezien worden, de danstherapeutische techniek spiegelen in de JJI en GJ

Gevolgd door een **workshop** van Julie Kil (Hogeschool Zuyd; Bedburg Hau) en Silke Loenen, leden RAAK projectgroep dans-bewegingstherapie

15.30 – 17.00 uur

Janske van Kollenburg & Sarah Stienecke, studenten beeldend, afgestudeerd in 2010

Stap voor stap: proces- en productgericht werken met delinquente jongeren in beeldende therapie

